

Poznań, dnia 1 06 2022

Prof. dr hab. Zbyszko Melosik
Wydział Studiów Edukacyjnych
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

**Recenzja rozprawy doktorskiej
Magister Elżbiety Rogalskiej
„Pedagogia Joanny Kulmowej”
Promotor dr hab. Urszula Chęcińska, prof. US.**

Nie uważałem, aby recenzowana praca doktorska magister Elżbiety Rogalskiej powinna być poprawiana. Szanuję jednak decyzję w tej sprawie Rady Naukowej Instytutu Pedagogiki. Nie mam zastrzeżeń do wprowadzonych przez Autorkę zmian. Treść mojej drugiej recenzji będzie zdecydowanie (i logicznie) pokrywała się z treścią jej wersji pierwszej z 5 12 2021.

Już na wstępie mojej recenzji rozprawy „Pedagogia Joanny Kulmowej” Pani magister Elżbiety Rogalskiej stwierdzam z pełnym przekonaniem, że jest to praca pod każdym względem znakomita. Cechuje ją bardzo wysoki poziom merytoryczny, oryginalność pola problemowego i oryginalność sposobu myślenia, jak również niezwykle ciekawa narracja.

Praca doktorska Pana magister Elżbiety Rogalskiej poświęcona jest pedagogii Joanny Kulmowej, zawiera jej bogatą w treści i stricte naukową rekonstrukcję, wraz z dobrze wyłożonymi podstawami metodologicznymi oraz teoretycznymi - dla prowadzonych w niej analizach i interpretacjach. Można ją

usytuować w polu problemowym pedagogiki ogólnej i filozofii edukacji, pedagogiki społecznej ale także historii wychowania i literaturoznawstwa. I tylko pozornie stanowi ona przede wszystkim pewne biograficzne „studium przypadku”; doktorat ten posiada znacznie szersze tło. Główny problem badawczy analizowany jest na tle szerokiego spektrum zagadnień pedagogicznych i społeczno-kulturowych XX wieku.

Cieszę się też, iż mogę być recenzentem tej pracy doktorskiej, bowiem jej problematyka jest mi bliska; także i w związku z tym, że recenzowałem znakomitą, redagowaną przez profesor Urszulę Chęcińską edycję listów Wisławy Szymborskiej i Joanny Kulmowej.

Stwierdzam, iż recenzowana praca magister Elżbiety Rogalskiej spełnia wszystkie kryteria dysertacji doktorskiej. Nie ulega dla mnie wątpliwości, że Autor zrealizowała założone cele badawcze i uzyskała konkretne, ważne rezultaty naukowe. Potwierdziła ona również zdecydowanie swoje kompetencje do prowadzenia dyskursu naukowego. Bez wątpienia, doktorat ten zawiera bardzo pogłębioną analizę i interpretację tytułowego problemu a wielokontekstowy obraz, który czytelnik uzyskuje, jest zarówno bardzo przekonujący, jak i interesujący.

Praca doktorska magister Elżbiety Rogalskiej składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia i bibliografii. Struktura dysertacji jest przejrzysta, poszczególne części i zawarte w nich treści wynikają z siebie wzajemnie, tworząc logiczną i spójną całość.

We wstępie Autorka w sposób rzeczowy ale jednocześnie bardzo erudycyjny przedstawia problematykę doktoratu i określa jego cele. Wprowadza swoją bohaterkę Joannę Kulmową na „scenę wydarzeń”; pisze przekonująco o źródłach, które wykorzystała. Podkreśla także jednoznacznie: „nie mogę nie wspomnieć o mojej subiektywnej interpretacji życiorysu, poglądów i dokonań artystycznych poetki”. Elżbieta Rogalska nie zamierza więc dokonać jakiegokolwiek „ostatecznego”, „prawdziwego” odczytania i zrekonstruowania

biografii, twórczości czy poglądów Joanny Kulmowej. Zdaje sobie sprawę, że jej własne trajektorie myśli i pisemnej narracji stanowią społeczną konstrukcję. I dodam, że myślenie Autorki wchodzi w tym doktoracie w kreatywny intertekstualny dialog z myśleniem artystki. Wstęp jest bardzo ważny w tej pracy, pokazuje bowiem „usytuowanie się” Autorki doktoratu wobec jego problematyki i jego bohaterki. Już w tym stanowiącym znakomitym fragmencie pokazuje Autorka swoją umiejętność konstruowania bogatej treściowo ale i barwnej w formie naukowej narracji.

Rozdział pierwszy nosi tytuł „Metodologiczne podstawy badań własnych”. Potwierdza on dojrzałość myślenia magister Elżbiety Rogalskiej i jej świadomość metodologiczną, przy czym przyjęte przez nią metody i procedury badawcze spełniają wszystkie kryteria poprawności naukowej, dając duże możliwości w zakresie wielokontekstowej analizy tytułowego problemu pracy.

Na wysokim poziomie stoi rozdział drugi, bardzo nasycony treścią: „Pedagogia w różnych ujęciach badawczych”. Magister Elżbieta Rogalska w sposób wieloaspektowy przedstawia tutaj definicje i zakres znaczeniowy pojęcia „pedagogia” – przy czym od razu konstruktywnie konfrontuje je z myślą i twórczością Joanny Kulmowej. W swoich erudycyjnych rozważaniach, Autorka sytuuje pedagogię Joanny Kulmowej w kontekście m. in. rozważań Moniki Jaworskiej-Witkowskiej i Zbigniewa Kwiecińskiego, Bogusława Śliwerskiego, Anny Murawskiej, Rafała Włodarczyka, Wiesława Andrukowicza, Bogdana Suchodolskiego ale także Bronisława Trentowskiego czy Rudolfa Steinera oraz oczywiście Janusza Korczaka (jak również wielu innych). Analizy i interpretacje Autorki są bardzo refleksyjne; nie dokonuje ona „mechanicznej prezentacji” przedstawianych podejść i propozycji teoretycznych ale analizuje je i interpretuje w sposób wielokontekstowy formułując interesujące wnioski. Tę część pracy cechuje także duże bogactwo przywołań, świadczące nie tylko o ogromnym wysiłku intelektualnym magister Elżbiety Rogalskiej ale także o jej zdolności do twórczego wykorzystania literatury przedmiotu.

Rozdział trzeci nosi tytuł „Idea wychowania strumiańskiego w pedagogii Joanny Kulmowej”. Narracje w nim zawarte oceniam wysoko. Dotyczy to kolejnych podrozdziałów: przedstawieniu biografii Joanny Kulmowej w kontekście pedagogicznym, poglądom wychowawczym Joanny Kulmowej i jej filozofii wychowania, konfrontacji poezji Joanny Kulmowej z filozofia dialogu, hierarchiom strumiańskim i relacji między twórczością Joanny Kulmowej a życiem artystycznym. Potwierdzam wszystkie oceny i uwagi, które wyraziłem w pierwszej mojej recenzji – odnośnie wysokiego poziomu problemów i zagadnień poruszanych w tej części pracy. Na szczególną uwagę zasługuje erudycja i bogactwo myślenia i pisania o poezji Joanny Kulmowej w aspektach różnych teorii i koncepcji, jak również zdolność Autorki do umieszczania podejmowanych przez siebie zagadnień w szerokich pedagogicznych, socjologicznych i filozoficznych układach odniesienia. Wysoko oceniam rozdział zatytułowany „Rodzina strumiańska” Joanny Kulmowej; i on stoi na dobrym poziomie naukowym. Wreszcie rozdział piąty tego doktoratu nosi tytuł „Kompetencje pedagogiczne – wskazówki wychowawcze Joanny Kulmowej”. W unikatowych narracjach Autorki dokonuje podsumowania uprzednich rozważań, jednak ma ono charakter kreatywny, wzbogacający treść doktoratu o nowe wątki i konteksty. I w tym przypadku erudycja, bogactwo skojarzeń i interpretacji i odwołań do poglądów oraz koncepcji pedagogów, psychologów czy filozofów wzbudza podziw czytelnika. Również i temu rozdziałowi wydaję ocenę bardzo pozytywną. Potwierdza on zdolność Autorki recenzowanego doktoratu do prowadzenia wielowymiarowej pogłębionej, stojącej na wysokim poziomie naukowym, rekonstrukcji i narracji.

Nie mam zastrzeżeń do tego doktoratu, nie będzie on więc zawierał zwyczajowego fragmentu z elementami polemiki/krytyki. Ciekawiłoby mnie jedynie podjęcie dyskusji, która łączy się podejmowanymi przez Autorkę zagadnieniami.

Pierwsza kwestia dotyczy konfrontacji pedagogii Joanny Kulmowej z wszechobecną obecnie redukcjonistyczną orientacją na testy i testowanie dzieci. Czy w świecie konkurencyjnej weryfikacji wiedzy i kompetencji (za pomocą testów) jest jeszcze miejsce dla takich pedagogii, które reprezentuje Joanna Kulmowa (a jeśli tak, to jak znaleźć dla niej przestrzeń)? A może jest to już tylko (niestety) idealistyczna fikcja, możliwa jedynie do realizacji w jakiejś „socjalizacyjnej enklawie”? Druga kwestia odnosi się do relacji Autorki doktoratu (jednej Joanny), jak naukowca i jako człowieka do pedagogii Kulmowej (drugiej Joanny). Na ile odczytywanie tej pedagogii i biografii zmieniło, w trakcie wieloletnich studiów, myślenie Autorki, a może i jej tożsamość?

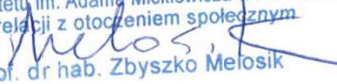
W drugiej części recenzji pragnę stwierdzić z pełnym przekonaniem, iż recenzowana rozprawa doktorska stoi na bardzo wysokim poziomie merytorycznym. Magister Elżbieta Rogalska jawi się w niej jako wszechstronnie wykształcony dojrzały młody naukowiec, który samodzielnie i w interdyscyplinarny sposób potrafi rozwiązać podjęty przez siebie problem badawczy a także potrafi komunikatywnie i precyzyjnie wyrażać swoje myśli i przedstawiać swoje linie argumentacji. Przygotowanie teoretyczne i metodologiczne doktorantki oraz jej zdolność do konstruowania naukowej narracji spełniają wszystkie akademickie standardy. Zawarte w doktoracie rozważania magister Elżbiety Rogalskiej dowodzą, iż potrafi ona myśleć w sposób oryginalny i twórczy. Dodam, że literatura wykorzystywana przez Autorkę jest bardzo reprezentatywna dla podjętego problemu i znakomicie przez nią wykorzystana a wszystkie analizy i interpretacje umieszczone są w wyznaczonej przez tytułowy problem logice pracy.

Stwierdzę też, że w swojej pracy Autorka recenzowanego doktoratu skutecznie unika wchodzenia w rolę „wszystko-wiedzącej” metanarratorki czy tym bardziej moralistki, która „wie lepiej”. Doktorat pozbawiony jest jakiegokolwiek normatywizmu, podejścia „esencjalistycznego”, czy też dydaktyzmu. Narracje magister Elżbiety Rogalskiej są zawsze otwarte, dając

czytelnikowi możliwość dokonania własnych interpretacji omawianych zagadnień. Powtórzę raz jeszcze: jest ona z całą pewnością świadoma, że jej doktorat i sposób myślenia stanowią społeczną konstrukcję. I dodam, że w moim przypadku, jako czytelnika (i recenzenta) tego doktoratu spełniła się idea Autorki ze wstępu, gdzie napisała: „puste strony w tekście wskazują, w którym momencie dobrze jest zrobić przerwę w czytaniu, aby nabrać <<epistemologicznego oddechu>> i zyskać świeże spojrzenie na czytany tekst”. Te przerwy w czytaniu pozwoliły mi na zrozumienie bogactwa i głębi analitycznej i interpretacyjnej doktoratu.

W konkluzji stwierdzam z pełnym przekonaniem, że problem badawczy postawiony przez doktorantkę jest wartościowym problemem naukowym. Autorka recenzowanego doktoratu rozwiązała go samodzielnie i zgodnie z obowiązującymi we współczesnej nauce regułami. Warto także docenić i podkreślić ogromny wysiłek i wkład pracy Autorki. Jej praca doktorska stoi na bardzo dobrym poziomie merytorycznym. Jest to oryginalne dzieło, które stanowi niezaprzeczalny wkład magister Elżbiety Rogalskiej w wybrane przez nią pole problemowe. Rozprawa dowodzi też bardzo wysokiej ogólnej wiedzy teoretycznej Autorki, zarówno w zakresie pedagogiki, jak i szeroko rozumianych nauk społecznych.

Stawiam więc wniosek o dopuszczenie magister Elżbiety Rogalskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego i do publicznej obrony. Konkluzja mojej recenzji jest zdecydowanie pozytywna.

PROREKTOR
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ds. relacji z otoczeniem społecznym

prof. dr hab. Zbyszko Melosik